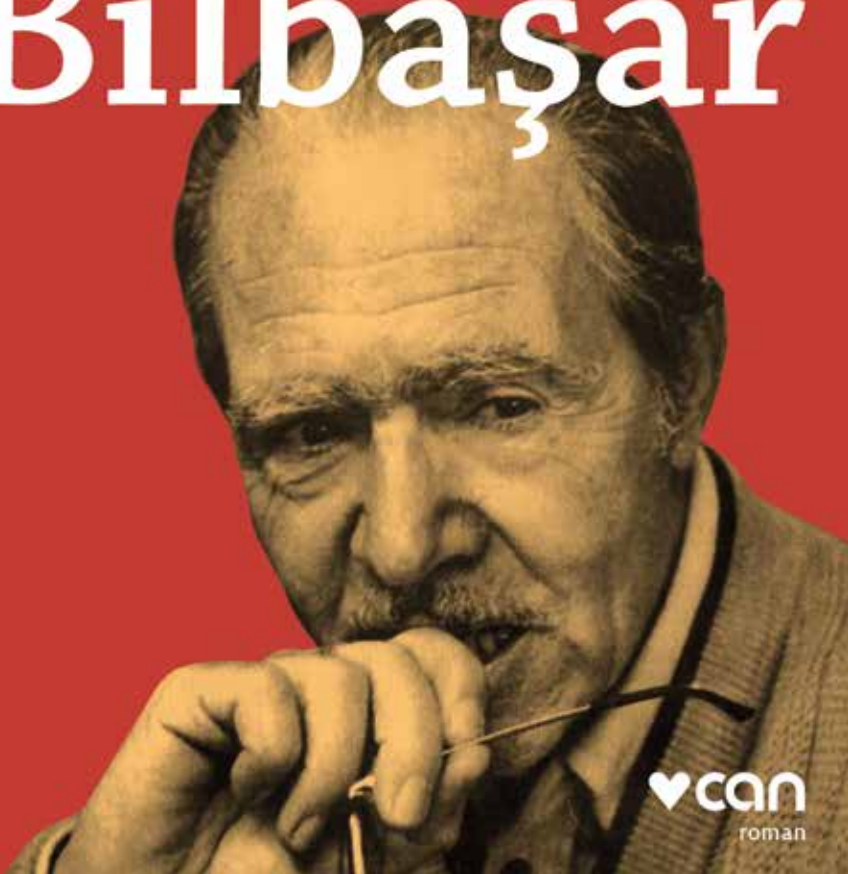

Kölelik Dönemeci

Kemal Bilbaşar

♥ can
roman

KEMAL BİLBAŞAR
KÖLELİK
DÖNEMECİ

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Tekin Yayınevi, 1977

Can Yayınları'nda 1. basım: Temmuz 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Tamer Erdoğan

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Atahan Sıralar, Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2595-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750725951

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

KEMAL BİLBAŞAR
KÖLELİK
DÖNEMECİ

ROMAN

♥can

Kemal Bilbaşar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başka Olur Ağaların Düğünü, 2003

Cemo, 2003

Denizin Çağırışı, 2003

Memo, 2003

Ay Tutulduğu Gece, 2015

Bedoş, 2015

Cevizli Bahçe, 2015

Irgatların Öfkesi, 2015

Yeşil Gölge, 2015

Zühre Ninem, 2015

KEMAL BİLBAŞAR, 1910'da Çanakkale'de doğdu. Ortaöğrenimini 1929'da Edirne Öğretmen Okulu'nda tamamladı, iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümü'nden 1935'te mezun oldu. Nazilli ve İzmir Karakaş ortaokullarında öğretmenlik yapan Bilbaşar, 1961'de emekliye ayrıldı; bir süre siyasetle uğraştıktan sonra 1966'da İstanbul'a yerleşti. İlk öykülerini, İzmir'de Cahit Tanyol ve İlhan İleri'yle birlikte çıkardıkları *Aramak* dergisinde yayımladı (1939). Bilbaşar, 1945-1952 yılları arasındaki dönem hariç, sürekli öykü yayımladı, radyo oyunları yazdı, pek çok gazete ve dergide öykü, roman ve makaleleri yayımlandı. Tiyatro, senaryo ve ders kitapları da yazan Bilbaşar, 1961'den sonra daha çok roman türüne ağırlık verdi. Bilbaşar, 1939'da "Budakoğlu" öyküsüyle Ankara Halkevi Öykü Yarışması'nı, *Cemo* adlı romanıyla 1967 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü, *Yeşil Gölge* romanıyla da 1970 May Roman Ödülü'nü kazanmıştır. 21 Ocak 1983 tarihinde aramızdan ayrıldı.

Bu romanı yazarken Abhaz ve Adıgaların tarih ve folklorları bakımından karşılaştığım zorlukları çözmeye bana bilgileri, inceleme ve derlemeleri ve de mektuplarıyla yardımcı olan Sayın Ömer Büyüka, Sayın Mesut C. Surdum ve Sabahattin Selek'e şükranlarımı sunarım.

Kemal Bilbaşar

Kişi adları

Abaş	Karaboğaların beyi, Bora Giray'ın babalığı.
Abad Bey	Tercüman Mehmet Ağa'yı konuk olan Aşuva Çerkes beyle-rinden.
Agunda Nine	Aşağı Bozdok afsuncusu.
Ahmet Ağa, Mataracı	Esameli asker yazan turnacı.
Ahmet Nazif Ef.	Esmâ Sultan'ın damadı.
Ali Paşa, Ferah	Soğucak muhafızı, İzmit eski mutasarrıfı.
Ali Ağa, Kaftancı	Ferah Ali Paşa'nın kaftancısı.
Altıntopoğlu	İzmit eşrafından.
Arostan	şapsıh Beyi Perıt Hajan'ın kü-çük oğlu.
Ayşe Bacı	Aşçı Mustafa Ağa'nın karısı.
Bekas	Çıkıkçı seyis Dışek'in yeğeni.
Berkok Dole	Jana Beyi Kaytuk Dole'nin yeğeni.
Bolulu İbram	Esameli sipahilerden.
Bonyak şore Pşi	Yukarı Bozdok beyi.

Cavrim	Çopsunlu bey oğlu Narçu'nun arkadaşlarından.
Corat	Fadimetlerin oğlu.
Dadu	Tamata Lâvritas'ın ulağı.
Danakay	Narçu'nun arkadaşlarından.
Denif	Satanya'nın küçük kızı.
Derviş Mehmet Yılık	Ferah Ali Paşa'nın müridi, serdengeçti ağası.
Dıge	Pşi Dole'nin teyzesi, Gej Ana.
Dışek	Kaytuk Dole'nin öğretmeni, seiyisi.
Dimitri Kuruşnov	Don Kazaklarından, esir edilmiş köylü, damızlık köle.
Fadimet	Yukarı Bozdok'ta sahiplilerden (yarıcı) bir aile.
Fariz	Mıza'nın anası.
Goşaf	Jana Beyi Pşi Dole'nin anası.
Guşemit	Jana Aşireti'nden yaşlı bir kadın.
Gurtan	Yukarı Bozdok beyinin oğullarından.
Gürcü Süleyman Ağa	Ferah Ali Paşa'nın bina emini.
Gusi	Beygir adı, şiş anlamına.
Habakhu	Yukarı Bozdok bakıcısı.
Hacarat A.	Bozdok beyinin oğullarından.
Hacebiy	Pşi Şore'nin emmisi.
Halim Giray	Kırım hanlarından biri.

Hamdi Usta	Soğucak'ta asker bir duvarcı ustası.
Hoşo	Çıkıkçı.
Hasan Ağa	Mimarbaşı.
Hasan, Serdengeçti	Ferah Ali Paşa'nın fedai erlerinden.
Haydar Kaptan	Soğucak sefer heyetini getiren Esebi Bahri'nin kaptanı.
Hüseyin, Cebeci	Topçu çavuşu.
İliya Stepanoviç Astakov	Eski Kazak çavuş, damızlık köle.
İlôna	Rus damızlık cariyeye. Pşi Dole'nin canboyluğu.
Kadişoka	Bey oğlu Şardan'ın arkadaşlarından.
Kaplan Giray	Zanoğlu Mehmet Giray'ın oğlu.
Kaplan Mirza	Taman'da Yenikale kaymakamı.
Kamgan Şıma	Aşağı Bozdok Tavatı Majara Şıma'nın kardeşi.
Kaytuk Dole	Jana Aşireti'nin pşisi, beyi.
Kethüda Hasan ağa	Ferah Ali Paşa'nın kethüdası.
Kınca	Çopsunlu gençlerden.
Koca Abdi Paşa	Narçu'nun arkadaşı.
Köse Mahmut Ağa	Ferah Ali Paşa'nın hamisi.
Kurina	Zarburnacı Yunus Ağa'nın yeğeni.
Lâgustan Mıksır	Aşağı Bozdok'ta deli kadın.
	Şefsi'nin yeğeni.

Laşinkay	Denif ile Zevaş'ın dadıları.
Lâvritas	Jana tamatası.
Lendişe	Şorelerin emektar hizmetçisi.
Mahmut Reis	Esmâ Sultan'ın tüccar gemisinde kaptan.
Mahmut, Şeyh	Takyeci Cami Bektaşî Şeyhi.
Majara Şıma	Aşağı Bozdok tavatı, beyi.
Marasa Nine	Karasevda afsuncusu.
Mehmet Ağa	Ferah Ali Paşa'nın tercümanı, Tamanlı.
Mehmet Haşim Efendi	Ferah Ali Paşa'nın divan kâtibi.
Mehmet Giray, Zanoğlu	Zan Aşireti beyi, Soğucak muhafız vekili.
Mesut Mirza	Hassa subayı, Kırım.
Mıza	Şardan'ın öğretmeni ve seyisi.
Mücteba Ef.	Hekimbaşı.
Mustafa Ağa	Soğucak Kalesi aşçısı.
Narçu	Çopsun Beyi Timgan Giray'ın oğlu.
Neljan	Sine'nin halası.
Perit Hajan	Şapsih beyi.
Rafida	Şarkıda geçen bir kızın adı.
Reyda	Timgan Giray'ın anası, Şahin Giray'ın sütanası.
Saradla Mıksır	Aşağı Bozdok demircisi.
Sasrikua	Nartlar Destanı'nda Sataney'in

Satanya
Selim Giray
Sine
Sofu Recep

babasız oğlu.
Pşi Dole'nin karısı.
Zanoğlu'nun damadı.
Perit Hajan'ın kızı.
Osmanlı erlerinden, müezzin.

Şabast
Şardan
Şebadin
Şefsi Mıksır
Şiri Ana

Corat'ın yeğeni.
Pşi Bonyak Şore'nin oğlu.
Şapsıh Beyi'nin büyük oğlu.
Demircinin oğlu.
Pşi Bonyak Şore'nin karısı.

Taçıç
Tanya
Tamata Margal
Tamata Şuğra
Tamata Şavluk
Tatar Ağası Ramazan
Timgan Giray
Toksav
Veli Onbaşı
Vınberin Ana

Çocuğu olmayan kısır bir kadın,
Aşağı Bozdoklu.
Damızlık cariyelerin kalfası.
Yukarı Bozdok tamatası.
Aşağı Bozdok tamatası.
Şapsıh tamatası.
Haberci.
Çopsun beyi, Şahin Giray'ın
sütkardeşi.
Tavat Majara Şıma'nın oğlu.
Serdengeçti.
Perit Hajan'ın karısı, Sine'nin
anası.

Yunus Ağa
Yusuf Mirza

Zarbutacı, Kerç Boğazı gümrük
mültezimlerinden.
Esameli askerlerle gelen Kırım
casusu.

Zavır
Zepirha

Timgan Giray'ın seyisi.
Damızlık Kazak köleleri yöne-
ten.

Zevaş
Zızlan

Satanya'nın büyük kızı.
Su perisi, Pşi Dole'nin canboy-
luğuna verdiği ad.

JENERİK

Çöken dama payanda

Ferah Ali Paşa'nın kâtibi Mehmet Haşim Efendi Tezkeresi'nden uyarılma:

1195 senesi sonbaharında, zilhicce ayı evailinde¹, Kurban Bayramı'na altı gün kala, Dersaadet'ten² nâgeh³ bir ulak gelip velinimetim Ferah Ali Paşa'ya, sadrazam hazretlerinin bir hattını⁴ ilettili. Paşam akşam vakti, sarayının denize nazır şehnişinde⁵ yek başına oturmuş demlenip elinden düşürmediği *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*'nin sayfalarını karıştırır, gam dağıtırdı. Zira ki üç tuğlu vezirlik payesiyle mutasarrıf⁶ geldiği bu şirin belde, kendisini kafese tıklmış kartal sanur, akınlar tertiplediği, kaleler, derbentler inşa ettirdiği serhat⁷ sancaklarının hasretini çekerdi. Birer kereste bezirgâni olan, sahip buldukları tüccar gemileriyle Akdeniz'de ve Karadeniz'de ticaretle zenginleşen, pazaryerinde bile ipekli kumaşlar-

1. Başlarında.

2. İstanbul.

3. Ansızın, beklenmedik bir zamanda.

4. Yazı.

5. Dışarı çıkıntılı pencere ya da balkon.

6. Osmanlı Devleti'nde ilden küçük, ilçeden büyük idare bölümünün yöneticisi.

7. Sınır boyu.

dan yapılmış elbiseler giyen, Değirmendere çiftliklerindeki içki âlemlerine beş çifte kayıklarıyla giden; hanımlarını İstanbul konaklıları gibi koçi arabalarıyla teferrüce¹ gönderen, Pertev Paşa Hamamı âlemlerindeki hayâsızlıkları Âsitane'de² bile dillere destan olan, şehrin âyan ve eşrafı ile uğraşmaktan yeniçeri oturaklarını³ ve kurcularını⁴ onarmaya, tersanedeki kalyon yapımını izlemeye fırsat bulamaz olmuştu. Evvelce kadınlara, naiplere, tuzla eminlerine, kale dizdarlarına birer şekilde rüşvet yedirerek ele geçirdikleri tumar topraklarını, kerestelik ormanları, bıçkı değirmenlerini, tuzlayı kurtarmak için paşam üç kadiyi azlettirmiş; arabayla teferrücü, hamam âlemlerini yasaklamış, lakin âyan ve eşraf ileri gelenlerinin halkı soymasını önleyememişti. İstanbul'daki nüfuzlu vezirleri ve ulemayı mavnalar dolusu yakacak odun ve konaklarını yenileyecek keresteyle, fıçı fıçı kara –inek– yağlarıyla, tulum tulum peynirlerle, sandık sandık mevsim meyveleleriyle, çuval çuval fasulye, nohut, soğan ve benzeri sebzelerle besleyen bu nabekârlara⁵ diş geçirmek mümkün olmamaktaydı. Bu şerirler⁶, zora başvurup malına ve ırzına el uzattıkları fukara köylülere, biçare şehirluya, paşanın aleyhinde mazbatalar düzenletirler, aldığı tedbirleri şerre yorarak yaradılıştan derviş bir kişi olan velinimetimi, reaya ve esnaf celladı gösterirlerdi.

Özellikle âyanın en belalısı Altıntopoğlu, paşanın amansız takibatından kurtulmak için, varını yoğunu, velinimetimin ayağını kaydırmaya harcar olmuştu. Son

1. Kır eğlencesi.

2. İstanbul.

3. Yeniçeri geri hizmet erlerinin kışlası.

4. Muhafız birliğinin kışlası.

5. Hayâsız.

6. Şer çıkarıcı.

günlerde bayramiyelik hediyelerini sunmak üzere gittiği Âsitane'den beşuş¹ bir çehreyle dönmüş, cuma namazını kıldığı Mahkeme Cami'sinde, çarşunun meşhur Emirin Kahvesi'nde, Pertev Paşa ve diğer tüccar hanlarında, iskele başındaki kereste ve emtia² mahzenlerinde, "Ferah Ali Paşa'nın İzmit'te içecek suyu gayri tükenmiştir. Sel gider, kum kalır," sözlerini açıktan açığa ve fütursuzca söyler olmuştu.

Bu sebeple Dersaadet'ten bir ulağın ansızın gelerek sadrazam hazretlerinden bir hat getirmesi, paşanın kaşlarının çatılmasına vesile oldu. Âdeti üzere emirnameyi öpüp başına koyduktan sonra ulağa bahşişini verip ket-hüda ile mutfakta karnını doyurmaya gönderdi. Yalnız kaldığımızda, emirnameyi bir süre evirip çevirerek içinden hayır mı, şer mi çıkacağını kestirmeye çalıştı. Sonra tomarı bana uzatıp tespini şakırdatarak, "Hele şunu aç da oku bakalım Haşim Efendi!" dedi.

Bismillah çekip dürülü Babıâli hattını açtım, yüksek sesle okudum. Emirnamede paşam (bazı hususatin³ müzakeresi için birkaç nefer âdemiyle) Âsitane'ye celp ve davet olunuyordu.

Velinimetim emirnamenin okunması bittiğinde, divanın kuştüyü yastıklarına yaslanarak bir zaman dalgın gözlerle, İstanbul yönünde yelken açmış bir tüccar gemisini izledi, sonra yüzünü bana döndürmeden sordu:

"Sen o 'bazı hususatin müzakeresi'nden ne memul⁴ edersin Haşim Efendi? Bu emirnamenin arkasında dostlarımızın mı, yoksa Altıntopoğlu'nun paraya mala boğduğu düşmanlarımızın mı parmağını görürsün?"

1. Gülen.

2. Mal, tüccar eşyası.

3. Hususlar, meseleler.

4. Ummak.

1182 Seferi'nde Rusyalu İsmail, Tolci, Babadağı, Pazarcık ve Kozluca nam mahalleri istila edip Şumnu'daki Sancakı Şerif üzerine saldırarak İstanbul tarafına gidilecek geçitleri zorladığında serdar-ı ekrem ve savaş gazileri tüm meyvus ve mükedder olmuşlarken, Şumnu etrafına hendek kazdırıp savunma siperleri kurdurarak düşmanı perişan eden ve şöhreti gökyüzüne çıkan ve savaştan sonra padişahı âlempenah efendimiz tarafından üç tuğlu vezirlik payesiyle mükâfatlandırılarak yirmi altı bin şu kadar hass-ı hümayunu, otuz beş zeameti, yüz seksen yedi tımarı olan Kocaeli mutasarrıflığına getirilen paşamın elbette ki Âsitane'de dostu da düşmanı da çok idi. Lakin arpalığında gözü olan vezir ve paşalar ve Altıntopoğlu'nun ziftlendirdiği devletluların velinimetime dış geçirmeleri muhal¹ idi. Zira Dersaadet'te padişah efendimiz ve sadrazam hazretleri nezdinde itibarı sonsuz olan Koca Abdi Paşa gibi sağlam bir dayanağı var idi. Bu sebeple yürek ferahlığıyla cevaba durup, "Velinimetim paşam hazretleri," dedim, "kulunuz bu maslahatın altında elbet ki hayır memul ederim. Zira düşmanlarımızın şerri, dostlarınızın himayetine galip gelseydi, paşa kapınıza yeniçeri ulağı emirname getirmez, maazallah saray bostancısı ferman ulaştırırdı. Gizli tutulan maslahat, ola ki devlet sırrıdır, ola ki Kırım Hanlığı'yla alakalı bir hususun müzakeresi zımnındadır². Paşamın malumudur ki Devleti Aliyye'miz, imzaladığı Aynalıkavak Tenkihnamesi'yle Şahin Giray'ın istiklal-i tam³ üzre Kırım Hanlığı'nı tanıdığından beri, Kubbealti'nda görüşülen önemli konu, hep Kırım'ın geri alınmasında tutulacak yolun tayini üzerinedir. Ola ki bu münasebetle Karadeniz'in emniyeti babında velinimeti-

1. Olanaksız.

2. İlgili.

3. Tam bağımsızlık.

min evvelce teklif ettiği Sapanca-İzmit derbendinin¹ kazımı ve Karacasu Kalesi'nin inşaaası maddesinin müzakeresi derkârdır.² Zannımca en zor zamanda devleti büyük felaketlerden kurtaran velinimetim efendim gibi tecrübeli ve dirayetlu bir vezirden Kırım maslahatının halli için de isabetli tedbir memul ederler. Devletimize hizmet için hemen Tanrım paşama uzun ömürler ihsan buyursun, âmin!"

Paşamın yüzünde belli belirsiz bir gülümseme gezindi. Sapanca Gölü'nü İzmit Körfezi'ne ve Sakarya Nehri'yle Karadeniz'e bağlama fikri, buraya geldiği günden beri paşamı meşgul ederdi. İzmit Paşa Sarayı'na ayak bastığı gün, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*'nin bu maddesini hatırlayıp evvelce İzmit Kralı İskender'in İzmit Körfezi'yle Sapanca Gölü arasında bir derbend kazdırmış olduğunu lakin sonradan İstanbul Tekfuru Kostantin'in Sapanca halicini tıkayıp İzmit'i ada olmaktan kurtardığını biliyordu. Sokullu Mehmet Paşa devrinde bu derbendin açılmasına yeniden teşebbüs edildiği fakat teşebbüsün yarım kaldığı da malumu idi.

Bu teşebbüs on-on beş sene evvel, Kubbealtı'nca hatırlanıp İzmit'e bir tahkik hey'eti gönderilmiş ise de belde ileri gelenlerinin bu hey'et azalarını yanıltarak onlara derbent aleyhinde layiha tanzim ettirdiklerini de velinimetim öğrenmiş idi. Hasılı paşam bu hayırlı işe el atıp tasarıyı gerçekleştirmek için, Âsitane'den mühendisler getirip mahallinde keşifler yaptırmış, derbendin kazımı ve Karacasu'da bir kale ve liman inşaaası ve lazım gelen malzemenin ve çalıştırılacak işçilerin nerelerden ve ne yolda temin olunacaklarını, kaç kese akçaya ihti-

1. Kanal.

2. Kararlaştırılmış.

yaç duyulacağını, amma derbent gemilere açıldığında gümrüklerden her yıl ne miktar vergi toplanacağını gösteren uzun bir layiha hazırlamış, bizzat götürüp devrin sadrazamına sunmuş, “Tanrı bu derbendi ve Karacasu sahil kalesini tamamlamayı bana nasip ederse, Karadeniz’e çıkacak donanmamıza iki emin kapı açılmış olacağı gibi, bir kantar odun yedi akçeye, bir tahta ise üç akçeye satılacak ve Düzce gemilerin yanaştığı bender¹ bir iskele halini alacak, gümrük geliri ise hazineyi doldurup taşıracaktır,” demiş, sadrazam da layihadan pek memnun kalıp paşama hil’at giydirmiş. Lakin velinimetimin giriştiği derbent teşebbüsünü haber alan İzmit’in kereste bezirgânları, bir kantar odunun yedi akçeye, bir tahtanın üç akçeye düşeceğini öğrendiklerinde akılları başlarından gidip ibadullahın² yararına olan bu hayırlı işi durdurmak için, hazinelerinin kapısını açıp Âsitane’ye torba torba altın yağdırmaya başladılar, sonunda da layihayı hasıraltı ettirmeyi başardılar. Yeni tertip olunan tahkik hey’eti ise layihalarını bu soysuzların kavlince yazdıklarından paşamın her muharrem ayında Sadaret Kapısı’na gönderdiği yazıya “divan toplantılarında derbent maddesine henüz sıra gelmediği” karşılığı verilirdi.

Bu sebeple benim, “Ola ki Karadeniz Boğazı’nın emniyeti babında velinimetimin evvelce teklif ettiği Sapanca-İzmit derbendinin kazım ve Karacasu Kalesi’nin inşası maddesinin müzakeresi derkârdır,” sözlerime paşam bıyık altından güldü, emma bir şey söylemedi.

Kocaeli Mutasarrıfı Ferah Ali Paşam, derviş huylu ve temkinli bir kişiydi. Bu gibi ahvalde uzun uzadıya konuşmasını sevmezdi, halvethanesine çekilip murakabe-

1. Ticaret limanı.

2. Halk.

ye¹ dalmak âdeti idi. Bu, onun dervişliği zamanından kalma alışkanlığı idi.

Körpeliğinde paşam, Takyeci Cami postnişini² Şeyh Mahmut Efendi'ye müritlik edip hilafet icazeti almış, tac ve hırka giymişti. Şeyhin iltimasıyla Abdi Paşa Divanına kâtip olduktan sonra dünya yolunda da ilerlemiş, 1182 Seferi'nde üç tuğlu vezirlik payesine ulaşmış ve lakin bu tac ile hırkayı bir an bile yanından ayırmamıştı, onları som cevizden yontulmuş bir Safranbolu sandığı içinde saklardı. Hazarda ve seferde³ paşam her gittiği yere bu sandığı da birlikte götürürdü, zor zamanlarında onların ruhaniyetinden medet umardı. Başına tacını, sırtına hırkasını geçirip halvethanesinde⁴ murakabeye daldığında, bi-hikmeti hüda⁵, açılmaz sanılan her maslahatın kilidine bir anahtar uydururdu.

Paşam, o gece de yatsı namazını halvethanesinde kıılıp murakabeye vardı.

Devrisi gün erkenden beni çağırılmış. Huzuruna varıp eteğine yüz sürdüm:

“Buyur velinimetim paşam hazretleri!” deyip el kavuşturdum. Her zamanki sakin haliyle paşam, “Haşim Efendi! Bugün kuşluk vakti Dersaadet'e müteveccihen⁶ yola çıkacağız. Seni de birlikte götüreceğim. Yol hazırlığı gör, evladı iyaline helallik dile!” dedi.

“Emrü ferman paşam hazretlerindir!” deyip huzurundan çıkarken velinimetim, Yılık Derviş'e benimle haber saldı.

1. Derin düşünme.
2. Şeyh.
3. Barışta ve savaşta.
4. Tek başına rahat düşünmeye yarar oda.
5. Tanrı'nın hikmetiyle.
6. Doğrultusunda.

Kölelik Dönemeci, 18. yüzyıl sonlarında ata yurtları Kafkasya'da Kırım hanlarına bağlı olarak özgür bir yaşam süren Abhaz ve Adıga Çerkeslerinin, bütün renkleriyle dile getirilen özgün yaşam tarzlarının çözülüşünün hikâyesi. 1774'te Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Kırım'ın Rus etkisine girmesinden endişelenen bazı Çerkes boylarının Ruslara karşı Osmanlılardan yardım istemesi sonun başlangıcı olur. Osmanlılar, Soğucak muhafızlığına atadıkları Ferah Ali Paşa aracılığıyla "dağlı ve vahşi" Çerkesleri Müslümanlaştırarak "medenileştirmek", böylece kendilerine bağlayarak Kuzey Karadeniz'e egemen olmak isteyen Rusya'ya karşı kullanmak istemektedirler. Ancak bazı Çerkes boyları geleneksel yaşam tarzlarına bir tehdit olarak gördükleri Müslümanlaştırma çabalarına endişeyle bakmaktadır.

